

ORTA ƏSR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATININ VƏ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİ DİLİNİN İNKİŞAFINDA M.ƏMANİNİN ROLU

Açar sözlər: M.Əmani, orta əsr Azərbaycan ədəbiyyatı, Azərbaycan ədəbi dili, Həmid Araslı

Key words: M. Amani, medieval Azerbaijani literature, Azerbaijani literary language, Hamid Arasli

Ключевые слова: М.Амани, средневековая азербайджанская литература, азербайджанский литературный язык, Хамид Араслы

XVI əsrin sonu XVII əsrin əvvəllərində yaşayıb-yaradan, əsərlərinin xeyli hissəsini ana dilində yazan Azərbaycan şairlərindən biri də Məhəmməd Əmanidir.

M.Əmani Səfəvi hökmdarlarının bütün İranda qüdrətli bir dövlətə başçılıq etdiyi, şüəliyin və qızılbaşlığın geniş kütlə içərisində böyük rəğbət qazandığı bir dövrdə yaşayıb-yaratmış sənətkarlardandır. Şairin yaşadığı dövr həm də Türkiyə sultanlığı tərəfindən Azərbaycana qarşı böyük işğalçılıq siyasətinin həyata keçirildiyi bir dövr idi. Bu dövrdə Səfəvi torpaqlarında yaşayan Türkiyə işğalçıları əleyhinə əsərlər yazan şairlər içərisində ən məşhuru Məhəmməd Əmani olmuşdur.

Məhəmməd Əmaninin bir şair kimi yetişməsində dövrün, ədəbi mühitin təsiri ilə yanaşı, özündən əvvəlki mədəniyyət və ədəbiyyatın da qüvvətli təsiri olmuşdur. Ümumiyyətlə, şair və onunla bir dövrdə yaşayan Azərbaycan klassikləri Şərq poeziyasında, xüsusilə, Azərbaycanın keçmiş söz ustalarının tükənməz irsindən və getdikcə büllurlaşmaqda olan şifahi xalq ədəbiyyatından bəhrələnmişlər.

Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında Füzuli məktəbinin davamçılarından biri kimi M.Əmaninin də böyük rolu olmuşdur. Əmaninin yaradıcılığı bizə iki dildə - Azərbaycan və fars dillərində gəlib çatmışdır.

Klassik Azərbaycan ədəbiyyatının yaxşı cəhətlərindən faydalanan şair, xalq şeirinin və canlı danışq dilinin bir çox ifadələrini öz əsərlərində işlətməklə klassik poeziya dilini daha da zənginləşdirmişdir.

Məlum olduğu kimi, XV əsrdən başlayaraq Azərbaycan ədəbiyyatında məhəbbət lirikası daha geniş yayılır. Şairlərin çoxu qəzəl yazmaqla şöhrətlənir. XV əsrdə Kişvəri, Hamidi, Süruri, Həbib, XVI əsrdə Xətai, Füzuli kimi divan müəllifləri içərisində Məhəmməd Əmaninin də adı şərəflə çəkilir. Lakin məhəbbət lirikası ilə yanaşı, bu dövrdə təriqətə, dini mövzulara, xüsusən şüəliyi təbliğə, ədəbiyyata da geniş yer verilirdi. Hakim feodal-ruhani dairələr, şah sarayları, saray əyanları ədəbiyyatda dini mövzulara xüsusi əhəmiyyət verir, ayrı-ayrı təriqət görüşlərinin yayılmasına şərait yaradırdılar. Onların mənafeyinə xidmət edən şairlər hakim feodal-ruhani və dini təriqət görüşlərini təbliğ etməklə məşğul olur, əsas yaradıcılıqlarını bu sahədə inkişaf etdirirdilər.

Şairlərin başqa bir qismi isə şəhər sənətkarlarının görüşlərini əks etdirirdi. Bu şairlər ümumxalq mənafeyini müdafiə edir, feodal zülmünü, zahidlərin, abidlərin, ümumiyyətlə, ruhani təbəqələrin riyakarlığını tənqid edirdilər. Bu yazıçılar öz mütərəqqi fikirlərini məhəbbət mövzusunda yazılmış əsərlərində ifadə etməyə çalışırdılar.

Məhəmməd Əmani də təxminən belə bir dövrdə yaşamış, öz əsərlərində şahların və feodalların işğalçılıq siyasətinə qarşı münasibətini bildirmişdir.

Məhəmməd Əmani haqqında ilk sözü şairin müasiri, onunla şəxsən tanış olub, yaxınlıq edən görkəmli təzkirəçi Sadiq bəy Əfşar demişdir. O, özünün “Məcnə-ül-Xəvas” adlı təzkirəsində Əmani haqqında qısa, lakin qiymətli məlumat verir. Sadiq bəy Əfşar Məhəmməd bəy Əmaninin Bayburt türklərindən olub. Yazda hökmdar olduğunu, “Əmani” təxəllüsü ilə şeirlər yazdığını qeyd etmişdir. Təzkirə müəllifinin verdiyi məlumatdan aydın olur ki, M.Əmani tez-tez şeir məclisləri düzəldərmiş və çox zaman onu da o məclislərə dəvət edib, orada öz şeirlərini oxuyarmış. Sadiqi sonra öz təzkirəsində Əmaninin şeirlərindən nümunələr verir. Onun Əmani haqqında verdiyi qısa, ancaq tarixi və elmi cəhətdən qiymətli olan bu məlumatı şairin həyat və yaradıcılığını öyrənmək üçün son dərəcə əhəmiyyətlidir. Sadiqinin Əmani haqqında verdiyi məlumatın başqa bir əhəmiyyəti də budur ki, bu məlumat Əmaninin öz dövründə elm və ədəbiyyatı sevən, mədəniyyətin inkişafında yaxından iştirak edən, tez-tez şairləri öz yanına toplayıb, şeir məclisləri təşkil edən bir şəxs olduğunu göstərir. Sadiqinin öz məlumatında Əmanidən gətirdiyi:

Sayən başımdın, ey şahı-xuban, kəm olmasun,

Bəslindən ayrı ömrə mana bir dəm olmasun –

beytindən aydın olur ki, o hələ öz sağlığında ikən lirik bir şair kimi tanınmışdır.

Məhəmməd Əmani haqqında Sadiqidən bir neçə əsr sonra nisbətən ətraflı məlumat verənlərdən biri də məşhur ingilis şərqşünası Şarl Riodur. Şarl Rio Əmani barədə söylədiyi bütün fikirləri onun öz şeirlərindən toplamış, Əmani haqqında ilk söz söyləyən Sadiq bəy Əfşardan xəbəri olmamışdır. Şarl Rio özü bu barədə yazır ki, Əmani haqqında məlumatlarımız onun şeirlərindən, poemalarından toplanılan faktlarla məhdudlaşır. Lakin hər iki tədqiqatçının şair haqqındakı fikirləri bir-birinə uyğun gəlir.

Şarl Rio şairin bəzi şeirlərindən və məsnəvilərində göstərilən yer və şəhər adları ilə əlaqədar şairin gəzdirdiyi ölkələri, iştirakçısı olduğu hərbi yürüşləri dəqiqliyi ilə şərh etməyə çalışmışdır.

Məhəmməd Əmani haqqında məlumat verən tədqiqatçılardan biri də İsmayıl Hikmətdir. O, Sadiqinin Əmani haqqında verdiyi məlumata kiçik əlavələr etməklə, əsasən onu təkrar etmişdir. İsmayıl Hikmət özü də bu fikri təsdiq edir. Onun Əmanidən verdiyi şeirlər “Məcmə-ül-Xəvas”dan, ya da Ş.Rionun kataloqundan götürülmüşdür. Özü isə şəxsən şairin divanını tədqiq etməmişdir. Bunlarla yanaşı, İ.Hikmət öz sələflərindən fərqli olaraq, Əmani haqqında, xüsusən onun yaradıcılığında daha geniş danışmağa təşəbbüs etmişdir. O, şairin dili, ictimai görüşləri və sənəti haqqında da bəzi fikirlər söyləmiş və Əmaniyə “... hicri X əsr/miladi XVI əsrin sonu XVII əsrin əvvəlləri – R.Z./ azəri şairləri arasında yaxşı bir mövqe tutan şair olduğuna şübhə yoxdur”, - deyər yüksək qiymət vermişdir.

Məhəmməd Əmaninin yaradıcılığını müasir dövrdə daha ardıcıl və düzgün təhlil edən H.Araslı olmuşdur. H.Araslının Əmani haqqında verdiyi məlumatların qiymətli cəhəti odur ki, o, şair haqqında indiyə qədər deyilənlərə kifayətlənməmiş, şairin divanını şəxsən mütləq etmiş, və onun yaradıcılığı haqqında bir sıra orijinal fikirlər söyləmişdir. Tədqiqatçı Əmaninin qəsidə və məsnəvilərinin sənətkarlıq və mövzu xüsusiyyətlərindən danışarkən, onların tarixi hadisələr və həyatı faktlarla bağlılığını yüksək qiymətləndirir: “Şairin bu şeirləri əsasında müəyyən müharibələrin təfəsilatını bilmək mümkün olmasa da, ümumi əhval-ruhiyyə və qələbənin tarixi müəyyən edilmiş olur ki, bu da ədəbiyyatımızda tarixi vaqiyələrin təsvirinə bir zəmindir”.

Məhəmməd Əmani haqqında hələlik son fikir söyləyən Balaş Azəroğludur. B.Azəroğlu Azərbaycan şairi Məhəmməd Əmani haqqında deyilənləri və sənətkarın öz yaradıcılığını dərinlən öyrənərək, onun həyat və yaradıcılığı haqqında monoqrafik əsər yazmışdır. Şübhəsiz ki, bu iş şairin həyat və yaradıcılığını öyrənmək, onun əsərlərinin dilini tədqiq üçün son dərəcə qiymətlidir.

Belə bir cəhəti də qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan tədqiqatçılarına qədər şairin anadan olduğu tarixi təxmini də olsa müəyyənləşdirilməmişdi. H.Araslı və Balaş Azəroğlu şairin doğulduğu ili onun öz əsərlərinə əsaslanaraq müəyyənləşdirməyə təşəbbüs göstərmişlər. Hər iki tədqiqatçının bu barədə gəldiyi son nəticə bundan ibarətdir ki, M.Əmani Məkkəyə ziyarətə getdiyi zaman onun özünün göstərdiyi kimi, yaşı 60-dan çox olmuşdur. Şairin Məkkə ziyarəti isə hicri 1006-cı (1597-1598) illərə təsadüf edir. Deməli, Məhəmməd Əmani hicri 944-945-ci illərdə (1545-1546) anadan olmuşdur.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində Məhəmməd Əmaninin ən böyük xidməti ondan ibarətdir ki, o, bu ədəbiyyata ilk dəfə olaraq mənzum hekayə janrını gətirmiş və şeirin müxtəlif növlərində əsərlər yaratmışdır.

Əmani yaradıcılığının Azərbaycan ədəbi dilinin inkişafında da böyük rolu olmuşdur. Azərbaycan klassik ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi kimi M.Əmaninin bədii yaradıcılığına dair bir sıra məqalə və tədqiqat işləri yazılsa da, onun şeirlərinin dil xüsusiyyətləri hələ də öyrənilməmişdir.

Halbuki, M.Əmaninin Azərbaycan dilində olan divanının dilini tədqiq etmək vacib və zəruridir. Çünki 430 il bundan əvvəl Azərbaycan ədəbi dilinin leksik tərkibi və qrammatik xüsusiyyətləri haqqında fikir yürütmək üçün onun divanı çox dəyərli və zəngin material mənbəyi ola bilər.

Divan üzərində aparılan tədqiqat işi göstərir ki, əsərin istər leksik tərkibində, istərsə də qrammatik normalarında müxtəlif dialekt və şivə xüsusiyyətləri, o cümlədən qıpçaq və qarluq qrupu türk dillərinin /qədim özbək, cığatay və qədim uyğur/ ünsürləri müəyyən rol oynamışdır. Bu isə təsadüfi deyildir. “Məlumdur ki, bu və ya başqa dövrün ədəbi dilində bir, yaxud iki şivənin üstünlük qazanması xalqın etnik tərkibində baş verən dəyişikliklərlə, habelə şəhərin siyasi-iqtisadi inkişafı, həmin şəhərdə əhalinin toplanması, əhali içərisində təbəqələşmə getməsi böyük şair və yazıçıların fəaliyyət göstərməsi və s. amillərlə əlaqədardır”.

Həmin dövrdə Azərbaycan ədəbiyyatı nümayəndələrindən bir çoxunun orta Asiyada – Herat ədəbi məktəbində təhsil almaları cığatay və qədim özbək dillərinin Azərbaycan dilinə təsirini artırmışdır. Belə ki, Əlişir Nəvai və Hüseyn Bayqara kimi şairlərin şeirləri ilə qidalanmış və pərvəzlanmış həmin sənətkarlar Azərbaycana qayıtdıqları zaman öz dillərində və şeirlərində cığatay və qədim özbək dilinin xüsusiyyətlərini də gətirmişlər.

Beləliklə, məlum olur ki, XVI əsrin sonu XVII əsrin əvvəllərində Azərbaycan ədəbi dili ümumxalq dili əsasında inkişaf etsə də, orta əsr türk dillərinin /qədim özbək və cığatay, qədim uyğur/ bir çox əlamətlərini

özündə saxlamışdır. Məhəmməd Əmani məhz belə bir dövrdə yazıb yaratdığından bu xüsusiyyətlər onun da dilində öz əksini tapmışdır.

Şübhəsiz ki, burada klassik Şərq, xüsusən fars poeziyasının təsirini də unutmamaq olmaz. Bu da təbiidir. Çünki şairin yaşadığı dövrdə Azərbaycan şairlərinin bir çoxu fars dilində yazırdılar. Daha doğrusu, bu dövrdə fars dili Azərbaycan dili ilə yanaşı işlənirdi. Azərbaycan, İran feodallarının hakimiyyəti altına düşüyü dövrdə isə fars dili rəsmi dövlət dili elan olunmuşdu.

Bütün bunlara baxmayaraq, Azərbaycan dili ölkədə daha üstün mövqə tutmuş, Qafqazda və Şərqdə geniş yayılmışdır. Hətta qonşu ölkələrdə bir sıra xalqlar bu dili bilir və ondan istifadə edirdilər. Bu dövrdə Azərbaycan ədəbi dilinin geniş şəkildə yayılmış İran alimlərinin də diqqətini cəlb etmiş, onlar bu dildə məşğul olub, onun qrammatika məsələlərinə xüsusi əsərlər belə həsr etmişlər.

M.Əmaninin şeirlərinin dili belə bir fikri də sübut edir ki, o, Azərbaycan dilinin incəliklərinə, onun ifadə vasitələrinə hərtərəfli bələd olmuş bir sənətkardır. O, ədəbi-bədii üslubun klassik ənənə ilə bağlı qədim ifadə vasitələrindən müvəffəqiyyətlə istifadə etmiş, adi danışqda işlənən söz və ifadələri, müxtəlif söz birləşmələrini, “yetişə ağzacan”, “vayımdan”, “tufan başıma qopar”, “səbr eylə”, “haraya yetişməsə”, “qətrə-qətrə cəm olub”, “qiyamət qopacaqdur”, “qurbanın olub”, “heyranın olub”, “həzər eylə”, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətləri yazılı ədəbi dilə cəsarətlə gətirmişdir.

Şairin dilində müasir Azərbaycan ədəbi dili baxımından çətin anlaşılan ərəb-fars sözləri, izafət birləşmələri, arxaikləşmiş sözlər və qırpaq, qarluq qrupu türk dillərinə məxsus qrammatik formaların işlənməsi də müşahidə olunur. Əmani əsərlərində leksik, morfoloji və sintaktik kateqoriyaların həm türk dillərinin qədim dövrlərinə aid xüsusiyyətlərinə, həm də ümumxalq Azərbaycan danışq dilinə məxsus cəhətlərinə rast gəlinir ki, bunların da tədqiqi bir tərəfdən Azərbaycan ədəbi dilinin müəyyən mərhələdə inkişafını izləmək, o biri tərəfdən isə türk dillərini müqayisəli şəkildə öyrənmək üçün əhəmiyyətlidir.

Əmani əsərlərinin dili, eləcə də leksikası Azərbaycan ədəbi dilinin, onun bədii qolunun tarixini izləmək üçün zəngin material vardır.

Əmani əsərlərinin lüğət tərkibi çoxcəhətli və rəngarəngdir. Sözdən böyük məharətlə istifadə etmək, onun incəliklərinə sahib olmaq, sadə, adi sözlərə dərin məzmun vermək, onu qiymətləndirmək, seçmək və yerində işlətmək Əmani yaradıcılığına xas xüsusiyyətlərdir.

Əmani əsərlərinin dilini morfoloji cəhətdən öyrənmək üçün şairin Azərbaycan dilində olan “divan”ı əsas götürülmüşdür. Bu “divan”ın əlyazması Londonda Britaniya muzeyinin Şərq xalqları ədəbiyyatı şöbəsində saxlanılır. Həmin əlyazmanın foto-surəti ilk dəfə Leninqrada göndərilmiş, ondan köçürülmüş foto-surət Azərbaycan SSR EA Əlyazmaları Fondunda saxlanılır. Əmani yaradıcılığı ilə məşğul olan tədqiqatçılar və bizim üçün həmin foto-surət əsas olmuşdur.

Divan nəstəliq xətti ilə yazılmışdır. Orta əsr yazılı abidələrindən məlum olur ki, XV-XVII əsrlərdə Azərbaycan şairləri ərəb qrafikasının müxtəlif növləri içərisində nəstəliqdən daha çox istifadə etmişlər. Əmani də belə etmiş və öz əsərlərini bu xətlə yaratmışdır.

Əsərin başlanğıcında rəssam tərəfindən çəkilmiş kiçik ornament vardır. Bundan sonra məsnəvi tərzində bir münacat gəlir. Lakin bu məsnəvinin sonu yoxdur. Divanın birinci səhifəsinin “b” tərəfi isə əvvəli olmayan bir qəzəlin ortasından başlanmışdır. Güman etmək olar ki, burada divanın bir, bəlkə də, bir neçə səhifəsi düşmüşdür. 48-ci səhifədəki qəzəlin ilk beyti yoxdur. Belə bir vəziyyətə divanın son səhifəsində də rast gəlirik. Bundan başqa, divanın 9, 12, 22, 54, 70, 82-ci səhifələrinin yarısı, 55, 78-ci səhifələri isə tamamilə yazılmamış, ağ qalmışdır.

Divanın ölçüsü 18 x 28 sm olan açıq rəngli, o qədər də səliqəli olmayan bir cildə tutulmuşdur. Divan 90 səhifədən ibarətdir. Burada olan qəzəl, qəsidsə, qoşma və hekayələrin hər bir səhifədə yerləşdiyi hissə incə xətlərlə haşiyəyə alınmışdır.

Hər haşiyələnmiş çərçivə /14 x 8/ isə bir səhifədə iki əsas hissəyə ayrılmışdır. Bu hissələr bəzən 8, bəzən isə 10-12 incə xətlərlə çərçivəyə alınmışdır. İlk səhifədəki 8 x 5 iki kiçik həcmli əl işindən ibarət olan ornament nəzərə alınmazsa, əsərdə heç bir illüstrasiya və miniatür yoxdur.

Məlumdur ki, hər bir dilin keçmiş olduğu tarixi ətraflı və bütün cəhətləri ilə öyrənmək üçün müxtəlif dövrlərdə yaranmış abidələrin tədqiqi əhəmiyyətlidir. Bu baxımdan ayrı-ayrı əsərlərin dilinə dair aparılmış tədqiqatlar qiymətlidir və belə tədqiqatlara həmişə böyük ehtiyac vardır.

XVI-XVII əsr abidələrində də Azərbaycan ədəbi dili tarixini öyrənmək üçün zəngin materiallar vardır. Məhz ona görə də həmin dövrdə yaranmış abidələrin dilinin tədqiqinə bir sıra monoqrafiyalar həsr edilmişdir. Şübhəsiz ki, XVII əsr ədəbi dilinin bütün cəhətlərini əhatə etmək üçün tədqiq olunmamış əsərlərin dilini də öyrənmək vacibdir.

M.Əmani “Divan”ının morfoloji cəhətdən dil xüsusiyyətlərini öyrənməyi qarşımıza məqsəd qoyarkən məhz bu cəhəti nəzərdə tutmuşuq.

M.Əmani əsərlərinin morfoloji xüsusiyyətlərinə həsr olunmuş həmin dissertasiya işi iki fəsildən ibarətdir. Birinci fəsil adların, ikinci fəsil isə feilin tədqiqinə həsr edilmişdir.

Məlumdur ki, dilin müxtəlif inkişaf mərhələlərində qrammatik kateqoriyalar əsasən sabit olmuşdur. Lakin dilimizin inkişafı prosesində bəzi qrammatik formalarda sinonim vəziyyətlər, semantik rəngarənglik, əvəzlənmə, müasir dil baxımından arxaikləşmiş şəkilçilər və s. müşahidə edilir. Dissertasiyada həmin qrammatik formaların əsrlərdən bəri sabitliyini və dəyişməzliyini konkret bir dövrün abidəsi əsasında təhlil etmək üçün ayrı-ayrı bəhslərdə qrammatik kateqoriyaların şərh verilmiş, müasir dil baxımından fərqli cəhətlər üzə çıxarılmış və onların səbəbləri aydınlaşdırılmışdır. Bunlarla yanaşı, dissertasiyada M.Əmanın əsərlərində işlənmiş qırpaq, qarluq və başqa qrupa daxil olan türk dillərinə aid ünsürləri qədim və müasir türk dilləri ilə müqayisədə izah olunmuşdur.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan tarixi, I hissə, Bakı, 1961, səh. 304-305.
2. B.Abizadə - Azəroğlu. Məhəmməd Əmanın həyat və yaradıcılığı (namizədlik dissertasiyası). Bakı, 1966.
3. H.Araslı. Məhəmməd Əmanın yaradıcılığı, "Azərbaycan məcmuəsi", № 2.
4. H.Araslı. Göstərilən əsər, səh.66.
5. İsmayıl Hikmət. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Rəf, inventar № 1928, səh. 176-182.
6. Məhəmməd Əmani, Divan. Rəf, inventar № 3773.
7. Sadiq bəy Əfşar. Məcmə-ül-Xəvas. Rəf, inventar № 9277.
8. S.Q.Əlizadə. "Şühədanamə"də adlar /isim, sifət, say, əvəzlik/, namizədlik dissertasiyası. Bakı, 1965, səh. 26.
9. S.Q.Əlizadə. "Şühədanamə"də adlar /nam.diss./, Bakı, 1965; N.Namazov. M.Füzulinin "Leyli və Məcnun" poemasında feil. /nam.diss./, Bakı, 1965; Ə.Ş.Sadiqov. Azərbaycan dilinin XVI əsr yazılı abidəsi "Şeyx Səfi" təzkirəsinin dili /leksika/, /nam.diss./, Bakı, 1972; Z.Q.Qurbanov. XVII əsr Azərbaycan ədəbi dilinin leksikası /nam.diss./, Bakı, 1972.
10. Şarl Rio. Rəf inventar № 23928, səh. 301-302.

The role of M. Amani in the development of Azerbaijani literature and the Azerbaijani literary language in the Middle Ages

Summary

One of Azerbaijan poets who lived at the end of XVI and at the beginning of XVII century, who wrote the most of his works in Azerbaijan, was Mohammad Amani.

M.Amani played great role in development of Azerbaijan literature, as the follower of Fizuli's school. His creative work reached us in two languages: Azerbaijan and Persian.

Mohammad Amani is author of the perfect "Divan" in Azerbaijan and Persian. Taking benefits from classic Azerbaijan literature, he used folk poetry and alive colloquial in his works, enriched classic poetry in this way.

The poet's greatest contribution to the history of Azerbaijan poetry was his addition of story genre and different kinds of poems.

Amani played an important role in development of Azerbaijan literature language as prominent representative of Azerbaijan classic literature, M.Amani was devoted a number of articles and scientific investigation. But language features of his poems were firstly investigated (M.Amani "Divan"'s language).

Роль М. Аmani в развитии азербайджанской литературы и азербайджанского литературного языка в средние века

Резюме

Одним из поэтов Азербайджана, живший и творивший в конце XVI-го и начале XVII-го века и большую часть, своих произведений написавшим на Азербайджанском языке, был Мухаммед Аmani.

В развитии азербайджанской литературы роль Аmani, как продолжателя школы Физули, очень велика. Мухаммед Аmani – автор «Дивана», написанного на этих языках. Он обогатил язык классической поэзии, используя в своих произведениях лучшие черты классического Азербайджанской литературы, многие выражения из народных стихов и живого разговорного языка.

Самая большая заслуга поэта в истории азербайджанской литературы заключается в том, что он внес в литературы жанр стихотворного рассказа и создал стихи в его разных формах.

Творчество М.Амани сыграло большую роль, в развитии азербайджанского литературного языка. Как выдающийся представитель Азербайджанской литературы, Амани в своём художественном творчестве написал целый ряд статей и провёл большую исследовательскую работу.

Но впервые особенности его стихотворного языка (язык «Дивана» Амани) стали объектом исследования автора статьи и его же монографии.

Rəyçi: dos. Z.Məmmədova